

ס'אלפרג — היתה דומה בדיוק למאות כפרים ערביים אחרים בפלסטין. כמה משפחות של פלאחים מרודים, 150 דונם של אדמה, כמה בתים דלים. בני הכפר גדלו על האדמה ועיבודו, כשם שעבדו אבותיהם לפניו — דורות על גבי דורות של פלאחים. הם ראו כיבושים, שעברו על פני הארץ אך השאירו את הכפר עומד על תלו: התורכים, נוסעי הצלב, הערבים — ואולי לפני כן את הרומאים. היוונים, ואף את בני ישראל העתיקים עצמם. כל כובש השאיר כמה טיפות מדמו בעורקי הפלאחים — ומי ידע היום לאמר מהי לאומיותם של פלאחי אום-אלפרג? אך עובדה היא: הם דוברים ערבית, והכרתם הלאומית ערבית. ולכן, כשפרצה המלחמה העברית-ערבית בדצמבר 1947, היה ברור לאן שייכים פלאחי אום-אלפרג. הם עצמם לא השתתפו (כנראה) בקרבות. בסביבה פעלו חבורות-לוחמים ערביות נודדות, והן ששמו מדי פעם מארב לשיירות עבריות. ומפקדי כחות ההגנה העבריים, כשהתכופפו על גבי מפות הגליל המערבי, מתחו קו אדום מתחת לשם הכפר הנשכח: כפר ערבי.

האלה: האדמה שהוקצבה למושבי-העובדים „בן-עמי“, שהוקם עלידי חיילים של אותו גדוד אשר בשעתו כבש את הכפר.

„נפקדים“ בעלי אזורחות. והנה נתברר כי אחת ההנחות של המפה היפה לא היתה נכונה. הפלאחים של אום-אלפרג לא נעלמו, ולא נטשו את אדמתם. הם עצמם טוענים: כשבא הצבא הסתתרו בפרדסו, עד יעבור זעם. כשראינו כי בתינו הרוסים אמרנו בלבנו: אל נא נתקרב אל הכביש, שם דוהרות המכוניות של החיילים, כי לא טוב לו לפלאח ערבי להיראות ע"י חיילים אשר להט הקרב בלבם. לכן הקימו להם ביקתות בין עצי הפרדס והשתכנו בהן — עד יעבור זעם. ובינתיים עיבדו את אדמתם כרגיל, מעלות השחר ועד רדת הליל. אולם החוק הוא חוק, וביום 25.6.50 הגיעה אל הפלאחים הודעה שיגרתית: האדמה שייכת לאפטרופוס על רכוש הנפקדים. ועליהם לעזבה מיד, תוך 48 שעות. הפלאחים עצמם לא הבינו את אשר קרה להם. כי לכל אחד מהם פנס-זיהוי של ממשלת ישראל, ולפי חוקי ישראל כל אדם אשר פנס זה בידו נחשב באופן אוטומטי לאזרח חוקי של המדינה.

הטורגדיה של אום-אלפרג

מסתבר שאין החוקים סותרים זה את זה: יכול אדם להיות אזרח במדינה (בתוקף היותו בעל פנס זיהוי) ובאותה שעה ממש „נפקד“ (בתוקף העובדה ש„נשט“ את ביתו בימי הקרבות). ובהיותו אזרח „נפקד“ אין לו כל זכות על אדמתו. הפלאחים עצמם לא השלימו עם הגורל. הם שכרו עורך-דין יהודי בחיפה, הגישו תביעה משפטית ודורשים כי יבוטל הצו המכריז עליהם כעל נפקדים, שהרי לא נטשו כלל את פרדסם, אלא אך את בתיהם (ליתר דיוק, את עיי החרבות שהיו פעם בתיהם), וההכרעה בידי בית-הדין.

עוד אתמול היה מותר... בינתיים נכנס למשחק מושב „בן-עמי“, הוא אותו מושב של חיילים משוחררים אשר תכנית ההתיישבות העבירה לו את שטח האדמה שאום-אלפרג נמצאת בטבורו.

לאנשי „בן-עמי“ לא היתה סבלנות. המשפט יכול להימשך חדשים, אולי שנים. בינתיים רוצים הם להקים את משקם, לעבד את האדמה שהוקצתה להם, לראות את פרי עמלם. והנה עומדים ערבים אלה, אשר עוד אתמול היה מותר לירות בהם, בני-עמם של

הערבים לא חיכו... במאי 1948, כשאך הוכרו על הקמתה של מדינת ישראל, התקדמו כחות ההגנה לאורך הכביש העובר את אום-אלפרג, הוא הכביש נהריה-תרשיחה. למען הבטחון הרסו חבלני ההגנה את כל הבתים שעמדו בצדי הכביש, כדי למנוע מחסה מצלפים פוטנציאליים. באופן שיגרת נהרסו גם בתי אום-אלפרג, שנבנו בעמל דורות. במקום הכפר נשארו רק עיי חרבות. קירות הרוסים למחצה, אשר על אחדים מהם עוד היו תלויות תמונות, פסוקי קוראן, עדויות עלובות לחיים אשר פעם שקקו בבתיים אלה. וכאן מתחילה הטרגדיה של הכפר אום-אלפרג.

לוא ידעו הפלאחים המרודים מה צפוי להם במדינת ישראל החדשה, היו יושבים, מן הסתם, בבתיים ומתכים שהחבלנים יהרסו את בתיהם מעל ראשם. אולם פלאחים אלה בורים הם והלכות מדינה מהם והלאה. לפיכך גבר רגש הפחד, והדאגה לנשיב ולחינוקות, על שיקולים מדיניים נשגבים יותר. בראותם את החיילים והחבלנים מתקרבים מרחוק לכפרם, לקחו הפלאחים כמה חפצים דלים, את נשותיהם, ילדיהם, חמוריהם ועויהם — וברחו.

חיילי „הכנופיות“ שהפילו קרבנות כה רבים, כ„עצם בגרון“. הרגשה יסודית זו, שחוצפה היא מצד הערבים האלה להשאר על אדמתם אחרי שקמה מדינת ישראל, היא שהדריכה את מעשיהם של אנשי „בן-עמי“. לטענותיהם המוחשיות אין משקל רב: הם טוענים שהערבים ברחו אל מעבר לגבול, חזרו אחר-כך והצטיידו בפנס-זיהוי, שהם קשורים עם המסתננים הגונבים את הגבול, וכיוצא בזה. שהרי כל אזרח יכול להכריז על אורח שני שהוא פושע, בוגד או מסתנן — ורק בית המשפט של המדינה מוסמך לדון ולהחליט מי עבר על החוק ואת מי יש להעניש.

את אשר קרה בדיוק בין פלאחי אום-אלפרג ואנשי „בן-עמי“ יכולה לקבוע רק המשטרה, או בית-הדין. יכול כל אדם לתת את אמונו באחד משני הצדדים: בערבים הטוענים כי אנשי בן-עמי שמו מצור בלתי חוקי על כפרם, הערימו מחסומים ענקיים על כל השבילים, התנפלו על הערבים והיכו; — או לאנשי „בן-עמי“ המכחישים את הכל, מא' ועד ת'.

עובדה ברורה היא רק זאת: אנשי „בן-עמי“ החליטו לתפוס את הקרקע שהוקצתה להם, ויהי מה. ואילו הפלאחים גמרו אומר, בלבם, להחזיק באדמתם בצפוניהם ובשיניהם.

התשובה היתה: לא. במשרד החקלאות אשר בקריה יושב, בחדר קטן מלא תיקים ומפות, איש קיבוץ אלונים ראובן אלוני, מנהל המדור לאדמות

מיילא, חשבו להם. החיילים יעברו כעבור יום יומיים, ואז נחזור לבתינו ונמשיך לחיות במדינת היהודים — כשם שחינו במדינת האנגלים, והתורכים לפניהם. וזאת היתה טעות מרה.

כי במדינת ישראל קיים חוק הדואג לרכוש הנפקדים. חוק זה אינו נכנס לפרטים מיותרים. הוא קובע בפשטות מופלאה: כל מי שנשט את ביתו, לנפקד ייחשב. ולא חשוב הדבר אם ברח לפרדס השכן, לכפר הסמוך, לעיר חיפה או אל מעבר לגבול. חשוב רק דבר אחד: כאשר ירו אליו ופוצצו את ביתו לא נשאר האיש בין ארבעת כתליו. פלאחי אום-אלפרג הוכרו כ„נפקדים“, ורכושם הועבר כולו לידי האפטרופוס על רכוש האויב.

סרגל ואריאלו עפרונות. באותה שעה ישבו אי שם, באחד המשרדים של מחלקת החקלאות של הסוכנות היהודית, כמה אנשים שמתפקידם היה לתכנן את ההתיישבות העברית שלחאר המלחמה.

יצדה זו נטלה לידיה את מפת הגליל המערבי, סרגל ארוך וכמה עפרונות, ושירטטה מפה אידיאלית של ההתיישבות החדשה. היא דאגה שלא תהייה „מובלעות“ בלתי-נוחות, שכל קיבוץ, קבוצה ומושב יקבלו לידיהם גוש אדמה מאוחד ונוח לעיבוד. כשסיימה היצירה את עבודתה, במשרד הנוח, ליד שולחן הכתיבה, היה לגליל המערבי פרצוף חדש. על גבי הניר קמו נקודות התיישבות חדשות, כשאדמתן מחולקת לגושים מוגדרים. ואותו שטה אדמה שנקרא פעם „אום-אלפרג“ נמצא במרכזו של אחד הגושים

